

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Peri tou protou kai tou eschatou Adam, ad locum 1 Corinth. XV, 44-50

Programma ... feriis memoriae Christi ex mortuis rediuiui sacris

**Hartungsche Buchhandlung Hartungsche Buchhandlung
Regiomonti, MDCCXCVIII**

urn:nbn:de:gbv:45:1-9292

50⁶
Περὶ
τῆς πρώτης καὶ τῆς ἐσχάτης ἀδαμ
ad locum 1 Corinth. XV, 44—50.

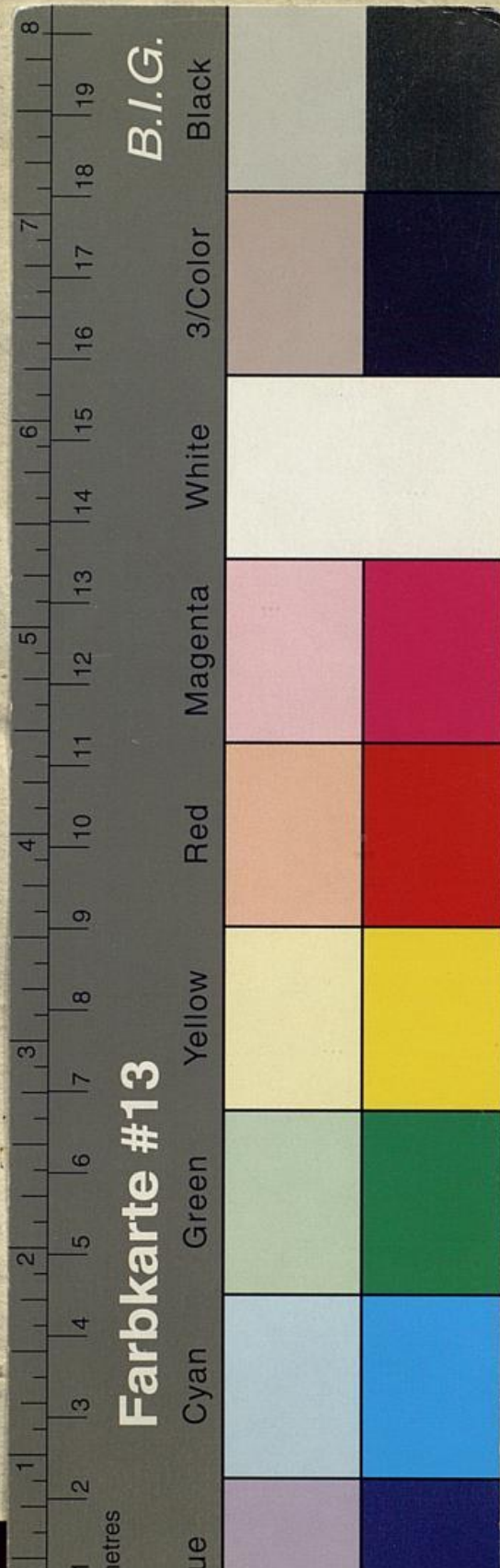
Programma II,
feriis
memoriae
Christi ex mortuis rediuiui
sacris,
a
Rectore, Cancellario atque Directore
et Senatu, Academiae Regiomont.
Cuius exhibitum.

Anno

MDCCXCVIII.

Regiomonti,
Litteris Hartungianis.

Recordemini, *Ciues*, nos in priori Programmatidis parte hoc primum egisse, vt, peracta textus authentici emendatione critica, vnicam illam hucusque cognitam, doctissimisque omnibus omnium aetatum interpretibus probatam explicationem τὸ πρῶτον atque τὸ ἔσχατον (s. δευτέρου) ἄδαν, quae illo vocabulo Adamum generis humani auctorem, hoc vero Christum eiusque post resurrectionem corpus gloriosum significari contendit, prorsus omnino, at profecto non temere, repudiaremus. Postquam autem id satis ibi factum transactumque putamus, iam nostrarum videtur esse partium, vt propius ad summam rei paulatim aecedamus, nimirum vt nunc sedulo cogitemus de alia interpretatione, quam in locum repudiatae censeamus reponendam.

Omne autem periculum haec verba cum successu interpretandi, irrito semper abibit conatu, nisi antea de eo, de quo nos supra quidem nonnulla, sed leniter tantum monuimus, hic aliquid certi decernatur: an omnia Mosis citato, vel an ex parte Paulo citanti haec verba adscribenda sint? num totum illud argumentum, quo vtitur Apostolus pro stabilienda veritate sententiae suae, "quod detur et corpus ψυχικόν et corpus πνευματικόν", ex sola historia creationis, vel ex parte aliunde desumptum atque, vt aiunt, a Paulo ipso de suo additum sit? Quodsi enim prius locum habet; vterque ἄδαν, et ὁ πρῶτος et ὁ ἔσχατος, ex sola Mosis narratione explicandus est; si posterius, solus ὁ πρῶτος apud Mosen, ὁ ἔσχατος autem ἄδαν alibi quaerendus est. Atqui, sepositis aliis omnibus, haec quidem inprimis componenda sunt: quibus tandem peractis, certo speramus, fore, vt ipso exitu nostrae indagacionis, quicunque sit, de vestigiis edoceamur, quibus insequendis ad veram verborum interpretationem perducamur.

Quaeritur nunc ergo: num utrumque comma, quod formulam
 allegandi "ὅτω καὶ γεγραπται" sequitur, nimirum et prius illud "ἐγε-
 νετο ὁ πρῶτος ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, atque etiam posterius, "ὁ ἑσχά-
 τος ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζῶσιν", vel an prius tantum, "ἐγεν. ὁ πρ. ἀδ.
 εἰς ψυχ. ζῶσαν", solum et vnice e loco citato sit allegatum, posterius
 autem, ut opinantur omnes, ab ipso *Paulo* sit additum *de suo*? Atque
 nos quidem iam antea P. Ima Progr. p. 10. seq. non sine causa idonea
 contendimus, ista verba utriusque commatis pro ita coniunctis esse ha-
 benda, ut absque vi et iniuria prorsus non possint diuelli, cum nullum
 omnino indicium indagari queat, ex quo appareat, quod illa Apostoli
 sententiae suae probatio, quam ex Mosaica creationis historia petit, quam-
 que per formulam illam allegandi "ὅτω καὶ γεγραπται" expresse indi-
 cat, in solis verbis commatis prioris "ἐγενετο ὁ πρ. ἀδ. εἰς ψυχ. ζῶσαν"
 iamiam exeat et pro transacta iudicanda sit; quum potius comma illud
 posterius "ὁ ἑσχάτος ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζῶσιν" cum illo commate priori
 per verbum regens "ἐγενετο" arctissime coniunctum sit; e. s. p. Non
 desunt autem praeter haec olim iam dicta etiam plura adhuc dicenda,
 quae, cum ex ipso orationis contextu, nec non ex ipsius scriptoris con-
 silio repetantur, ad litem omnem dirimendam vel maxime iuuabunt to-
 tamque rem facile expedient. Nimirum praemissis ab Apostolo, ad con-
 cipiendum resurgendi a mortuis modum, variis exemplis e contempla-
 tione rerum vniuersae naturae petitis, exorsus erat ille nouam docendi
 methodum hanc, ut ponat tandem sine ambagibus sequentem sententiam:
 "dari etiam, ut in caeteris rebus creatis, quod nemo nunc miretur, in
 ipsa quoque *hominis* natura et *ψυχικόν* corpus quoddam, et corpus iti-
 dem *πνευματικόν*: quemadmodum enim in grano tritici, vel alterius
 cuiusdam speciei grano, incluserit creator omnipotens in prima olim re-
 rum omnium creatione futurae plantae exinde oriundae corpus, quod
 vero, antequam enascatur, oculis non possit conspici; sic inclusisse etiam
 eundem creatorem, in eodem primae creationis actu, eademque diuina
 vi atque potentia, in corpore *ψυχικῷ* hominis creati, aliud corpus quod-
 dam *πνευματικόν*, quod non magis in sensus incurrat, quam illud stamen
 inuisi-

inuisibile in semine plantarum: hoc enim ipsum utique intelligi ex eo, quod etiam de *hominis* creatione apud Moſen relatum exſtet; ſic enim ibi ſcriptum legi: "ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀδάμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος δὲ ἐγένετο εἰς πνεῦμα ζῶπον". En! vides, Lector, ex hac ratione ſequentia coniungendi cum praecedentibus, conſilium Apoſtoli, locum probantem pro veritate ſententiae ſuae diſerte citantis, nullum proſecto eſſe poſſe aliud, niſi, ut ex loco illo Moſaico, per formulam allegandi "ὁὗτω καὶ γεγραπται" expreſſe excitato, rite probet integram ſuam utroque commate conſtantem ſententiam, nempe, non ſolum illam commatis prioris "ἐν σώμα ψυχικόν", ſed etiam hanc poſterioris commatis, "καὶ ἐν σώμα πνευματικόν": haec enim erat gemina illa enunciatio, quam probandam ſibi ſuſmerat. Viſne tu dicere: tantum priorē? immo vero et poſteriore! quid? poſteriore vel maxime! Quidnam enim, amabo, probaſſet tandem Apoſtolus ex loco allegato, ſi tantum verba priora, "ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀδάμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν", ex hiſtoria creationis allegaſſet? quid amplius, niſi hoc ſolum, quod factus ſit homo *in animam viventem*, h. e. quod fecerit creator, ut terrea iſta ſtatua, quam finxerat e terrae pulvere, nunc etiam *animata* viveret? et quid porro exinde colligendum fuiſſet amplius, niſi ſolum hoc, quod hominis corpus terreſtre reuera et indubie ſit *σῶμα ψυχικόν*? quis vero umquam *de hocce* hominis corpore *ψυχικῶ* dubitaverat? quis mouerat quaestionem de veritate exiſtentiae *huius* corporis *ψυχικῆς*, ita, ut ex re ſua putare potuiſſet Apoſtolus, veritatem indubitatae exiſtentiae inprimis *huius* corporis terreſtris ex teſtimonio hiſtoriae creationis probare? Nonne potius quaerebatur potiffimum de corpore *πνευματικῶ*? Si igitur quidquam umquam probandum videbatur, nonne ſola corporis huius *πνευματικῆς* creatio omnino erat probanda? Atqui, ſi pergas tamen contendere, Apoſtolum *priora* tantum verba voluiſſe allegare, proſecto aut concedendum tibi eſſet, illum, quod abſit dicere, ſine vlllo conſilio rem egiſſe operamque omnem perdiſſe in allegando loco probante pro veritate aliqua nulla probatione egente; aut mox videbis te ad *incitas* redactum ita, ut coactus ſis fateri, eſſe hoc comma poſteriorius,

(ὁ ἔσχατος ἄδαμ εἰς πνεῦμα ζωοποιεῖν,) haud minus allegatae orationis partem indubiam, quam illud prius (ὁ πρῶτος ἄδαμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν); immo, posterius esse allegationis partem vel maxime praecipuam, cui soli vis ad probandam ex historia existentiam τῆς σαρκὸς πνευματικῆς inesse possit et reuera inest,

Attamen vero, inquis, haec verba "ὁ ἔσχατος ἄδαμ εἰς πνεῦμα ζωοποιεῖν", quae ex historia creationis citata dicuntur, apud Moysen prorsus non leguntur! Sic est omnino, si de solis verbis haec dicis; verum, non ita est, si de argumento et summa horum verborum haec contenderes. Admodum enim aberrares a vero, si putare velis, ea omnia, quae in locis ex V. F. excitatis ibi non inveniuntur verbo tenus, propterea ad ista loca excitata prorsus non esse referenda. Solent enim frequenter omnes Hebraeorum doctores profani, itidemque N. F. Scriptores, ex locis in rem suam allegatis, etiam si ad integrum versiculum, vel adeo ad plures etiam versiculos respiciant, pauca tantum istius versiculi aut segmenti verba quae ibi exstant laudare, caetera autem περιφραστικῶς exponere, eaque ad efficaciorē rei proponendae demonstrationem non ipsis allegati scriptoris, sed *suis* potius exprimere verbis. (*) Atque non aliter res se habet in praesenti loco nostro. Etsi enim omnino ipsis quidem suis, non Moysi, *verbis* utatur Apostolus; satis tamen, ut speramus, ex iis, quae paulo ante de contextu orationis et de consilio scriptoris diximus, intelligitur, *rem ipsam* et cogitationum suarum suique argumenti summam, ex loco allegato petiisse eum oportere; alias enim ex Moysē suo, ad quem nos ablegauerat, pro re sua nihil attulisset, nihilque

(*) Consulas librum, si tibi praesto est, in hoc genere facile primarium, sed valde rarum, Guil. Surenhusii, cui titulus est: ספר המשיב, siue Βιβλος μεταλλαγῆς, in quo secundum veterum Theologorum Hebraeorum formulas allegandi et modos interpretandi conciliantur loca V. in N. T. allegata. Amstel. 1713. Inprimis cfr. in rem nostram, ex Libr. II. Thef. VIII—XII. p. 47—50.

que probasset. Praeterea, non est profecto, quod admodum alia illa verba, quibus usus est Apostolus in commate posteriori ad sensum loci allegati exprimendum, locumque ipsum suis verbis in proprium usum convertendum, multis vrgeas. Nam, si tamen velis hac quidem sola de causa, dubitare de allegatione *posterioris* huius commatis, quoniam haec pars orationis non iisdem verbis apud Mosen legatur; eodem fere iure eademque iniuria dubitandum tibi esset de allegatione *prioris* commatis, "ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄδამ εἰς ψυχὴν ζῶσαν": etenim ne haec quidem pars citati loci iisdem totidemque verbis apud Mosen legitur. Atque ut testem habeas in hac re praesentissimum, integrum locum ex Genes. II, v. 7. excitatum, quemadmodum se habet in versione LXX Interpret., (secundum quam, ut fere semper, citat Paulus.) huc transcribemus. Exstant ibi verba quae sequuntur: "καὶ ἐπλάσεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χεὶρ ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρῶτοπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν." Haec verba Mosis, si cum nostris a Paulo in commate priori citatis, "ἐγένετο ὁ ΠΡΩΤΟΣ ἈΔΑΜ εἰς ψυχὴν ζῶσαν", accurate contulerimus, manifeste nos docent, Paulum non tam verba, quam sensum potius loci citati, ex sua interpretatione allegorica intellecti, in allegatione respexisse. Primo enim videmus, illum ex integro loco Mosaico, praeter quatuor illa vocabula, "ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν", plura huc non transtulisse; porro animadvertimus, eum duo illa vocabula, "ὁ πρῶτος", quae apud Mosen non exstant, ad commodiorem sensum ex iis eliciendum, verbis a se allegatis inferuisse; et tertio intelligimus, Apostolum nostrum graecam vocem "ἄνθρωπος", qua utuntur LXX Interpret., hebraica voce "ἄδამ", profecto non temere, permutasse. Sic vero in sensus facile incurrit, voluisse eum non tam *verba* Mosis transcribere, quam *rem* tantum ex historia creationis repetere, hancque solam in usum suum convertere. Vides igitur, aut integram allegationem (quod tamen absurdum esset dicere) mala suspitione premi, quod falso sit excitata, cum nec prius nec posterius comma iisdem verbis apud Mosen exstet; aut nihil impedire, quo minus utrumque, quod *rem sensumque* narrationis attinet,

net, ex Mose laudatum credamus, quamvis nec in priori nec in posteriori
commate eadem *verba* apud Mosen exhibeantur.

Ablatis itaque amotisque tandem quae adhuc auferenda amoven-
daque erant, nec non confirmatis, ut opinamur, omnibus quae confir-
manda erant, nunc demum liberior patet aditus ad cognoscendam veram
notionem τὸ πρῶτον et τὸ ἑσχάτον ἄδαν, quam Paulo auctore in ani-
mo effingere debemus. Nam nobiscum nunc, si quid videmus, fatearis
sumasque necesse est, Apostolum adferre argumentum suum pro veritate
existentiae et τὸ ψυχικῆς et τὸ πνευματικῆς corporis, totum et vnice
ex historia primae creationis Adami, quae apud Mosen loco citato narra-
tur, quamque Apostolus, ad sui consilii reiue suae usum compositam,
summatim, libere, atque suis potius quam Mosis verbis allegat. Atqui,
si res ita se habet, sequitur, ut, cum in illa creationis historia, et in-
primis in illo loco Mosaico, ad quem nos ablegat Apostolus, primo ad-
spectu sermo non videatur esse de creatione plurium sed vnius tantum
Adami, Paulus tamen omnino duorum ἄδαν expresse mentionem facit,
caussa differentiae huius nulla possit esse alia, nisi, quod Apostolus in illo,
vno Adamo Mosaico duos Adamos dignouerit sibiue mente sua conce-
perit. Et, profecto, sic est; atque etiam iure suo facere hoc poterat.
Amant enim scriptores hebraici fere omnes, nec non hebraisantes, et
inter illos praecipue Paulus noster, vocabulo et nomine appellatio ἄδαν
ex allegorica loquendi ratione, et cum allusione quadam ad primum
illum hominem אָדָם vocatum, varie uti. Loquuntur enim illi, (ut
ipsum Paulum nunc quidem taceamus), frequenter de *externo* et de *in-*
terno ἄδαν, de *primo* et de *secundo* ἄδαν, de *coelesti* et de *terrestri*,
de *spirituali* et de *corporeo* ἄδαν (*) c. f. p. Quisquis autem facile in-
telligit,

(*) E' multis liceat vnum subiicere exemplum, quod prae aliis nostrae rei
potest prodesse. In Ialkut Rubeni fol. 126, 3. occurrunt eadem fere
verba quae habet Paulus noster in loco nostro de quo quaeritur; sunt
enim haec: "Qantur diuersa genera hominum: est homo spiritualis
et est quoque homo corporeus."

telligit, in his modis loquendi omnibus vocem *ἀδάμ* non semper significare primum illum hominum parentem, nec integram personam hominis istius primi, nec vllum aliud cuiusdam hominis indiuiduum seu personam; sed potius vel hominis cuiusdam vnā alteramue partem essentialē, siue corpus siue animam; vel etiā animū, sensus, mores humanos. Distingunt etiā illi scriptores inter *ἀδάμ fictum* et *ἀδάμ formatum s. creatum*; et nituntur argumentis, nominationē petitis ex illa Moſis narratione, quae agit de modo quo creauit Deus hominem. Vt taceamus scriptores Iudaeorum Cabbalisticos, Talmudicos, Targumisticos, Rabbinicos, qui mira narrant (*) de Adamo primo et secundo, coelesti et terrestri, ficto atque formato, spiritali et corporeo; duo potius loca adferre lubet ex Iosepho et Philone, qui scriptores eiusdem fere aetatis sunt cum Paulo nostro, quique eadem fere vtuntur ratione scribendi et allegorizandi cum illo. Iosephus quidem in Antiquitat. Iudaic. Libr. I. c. 2, sic scribit: *καὶ ὁ καὶ Φυσιολογεῖν Μωϋσῆς μετὰ τὴν ἐβδομὴν ἡρξάτο περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, λέγων οὕτως: ἐπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χεὶρ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ πνεῦμα ἐνέκεν αὐτῷ, καὶ ψυχὴν· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὅτος, ἀδάμ ἐκλήθη.* h. e. *Quin etiā naturam rerum interpretari post septimam diem Moyses incepit de hominis fabricatione in hunc modum differens: finxit Deus hominem humo telluris sumpta, immisitque in eum (hominem) et spiritum et animam: homo autem hic (quatenus ex parte fictus erat, et in quem postea immiserat Deus spiritum et animam) vocatus est Adamus.* Obserues, Iosephum adscribere h. l. Moſi το φυσιολογεῖν, h. e., dicere eum, quod Moſes h. l. id agat, vt de rebus naturae, in φυσῶ earum inquirens, differat; noli igitur putare, quae in hoc loco citato Iosephi (simili fere ratione vt in loco Paulino,) quoad verba aliter legun-

[(*) Qui oblectantur eiusmodi commentis, adeant inprimis Schöttgenii Hor. Hebr. et Talm. p. 670, seqq. it. Eisenmengeri Entdecktes Judenthum, Th. I. p. 364—370.

leguntur quam apud Moſen exſtant, ea caſu aut ex incuria verborum mutata eſſe; apparet potius, Iosephum quaſi circumſcribere et interpretari Moſen illum qui *Φυσιολογει*. Et quomodo nunc Iosephus Moſis narrationem indicit? "*περι της τῆς ἀνθρώπου κατασκευῆς*", inquit, *λεγει οὕτως*" i. e. *de fabricatione hominis in hunc modum differit*: "*ἡ κατασκευὴ* fere ſemper de opificio ſ. ſtructura, quae fit manibus, uſurpatur; ergo *ἡ κατασκευὴ τῆς ἀνθρώπου* h. l. nihil aliud eſt, niſi fabricatio hominis *externi* et merè *terreni*. Quomodo autem Moſen ipſum loquentem inducit? "*ἐπλασεν* (i. e. manibus quaſi finxit) *ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον*". Vide, quiſnam intelligatur his verbis per *τὸν ἀνθρώπον*; nonne ſolum eius *corpus externum*, ſola machina externa? atque, ne dubitare poſſis, de quonam *homine* loquatur Iosephus, ipſe declarat, dum addit: "*χὼν λαβὰν ἀπὸ τῆς γῆς*". Quia igitur hoc vnice de *corpore* hominis intelligi poteſt; patet ex eo, vocem *ἀνθρώπου* de ſolo hominis *corpore* hic dici. Et quid porro factum eſt? "*αὐτῷ* (i. e. in hunc *hominem*, vel potius in *hoc corpus*, in hanc *machinam* merè terrenam) *ἐνέκεν πνεῦμα* i. e. immiſit, collocavit quaſi in hunc hominem ſpiritus ſubſtantiam, *καὶ ψυχὴν* i. e. et addidit vitam animalem. Nunc vero pergit: "*ὁ δὲ ἀνθρώπος ἔτος* (nimirum illa machina corporis, poſtquam immiſerat Deus in eam ſpiritum et vitam animalem,) *ἀδάμος ἐκλήθη*". Quis, quaſo, non videt, Iosephum haud dubitare, merum hominis *corpus* in prioribus verbis "*τὸν ἀνθρώπον*" vocare, et eum expreſſe diſtinguere ab eo *homine*, qui poſtea *ἀδάμος ἐκλήθη*? Sed ſatis de Iosepho; liceat etiam inſignem locum ex Philonis libro "*Νομῶν ἱερῶν ἀλλεγοριῶν*", verum, vt ſpatio parcāmus, modo ad translationem latinam huc tranſcribere, quae in edit. Pfeiffer. Vol. I, p. 139. haec eſt: "*Et finxit Deus hominem pulvere de terra ſumto, et inſpiravit in faciem eius ſpiritum vitae: et factus eſt homo in animam viuentem*". Duplex hominum genus: alter eſt coeleſtis, alter terreſtris; coeleſtis igitur, utpote ad imaginem Dei factus, expers corruptibilis et in totum terrenae eſſentiae; terreſtris vero, e ſparſa materia, quam puluerem (Moſes) vocat, compactus eſt. Ideo coeleſtem non fictum dicit,

dicit, sed formatum ad imaginem; terrestre vero figmentum, non prolem esse artificis. Caeterum homo terreus accipiendus est animus in corpus immittendus, sed nondum ei concretus: is terrenus reuera est et corruptibilis, nisi quod Deus inspirauit illi vim verae vitae: ac tum demum fit iam, non amplius fingitur, in animam illamque non otiosam et informem, sed intelligentem vereque viuentem: ait enim (Moses) in animam viuentem factus est homo. Plura facile adferri possent loca, si opus esset, similia ex eodem Philone, (e. g. *de opificio mundi*, Vol. I. p. 90—93.,) in quibus varia ab ipso vario modo (vt hoc verbo utamur) allegorizantur de duobus Adamis. Erant autem Paulo nostro, vt bene sciunt viri docti, multa cum Philone Iudaeo communia, quae ad typicam et allegoricam rationem pertinebant (*), et quae ex Gamalielis aliorumque Iudaicorum doctorum disciplina hauserat et cum delectu decerpserat. Quid mirum igitur, si etiam hic noster Apostolus in sua accommodatione narrationis Mosaicae de modo quo vsus erat Deus in creando Adamo, ea quae sibi videntur utilia, in rem suam vertat, atque illarum duarum partium essentialium hominis, nempe corporis et animae rationalis, singulam quamque partem denominatione *ἀδάμ* signet? Nec aliud quidquam est, quod facit. Caueas enim tibi amplius persuaderi patiaris, vocem *ἀδάμ*, (quod quidem hucusque omnibus videbatur, qui hunc locum interpretati sunt,) in disiunctis illis enunciationibus "ὁ πρῶτος atque ὁ ἑσχατος" (i. *δεύτερος*) *ἀδάμ* esse tale nomen

B 2

propri-

(*) Cfr. b. Ernesti Opusc. Philol. et Crit. p. 291. "Quae Paulus habet in Epistola ad Hebraeos ad typicam et allegoricam rationem pertinentia, ea, etsi non dixerim omnia, e Gamalielis aliorumque Iudaicorum doctorum disciplina hausta esse, et cum delectu decerpta; tamen quaedam inde primum cognita fuisse viro diuino, videtur colligi posse ex iis, quae habet cum Philone Iudaeo communia, dudum illa obseruata viris doctis. Nam Philonem a Paulo lectum esse, quod nonnullis placet nec incredibile videtur Westenio, N. T. T. II. p. 384, atque communia illa e Philone ducta, multis de causis probabile non videtur."

proprium, quod in formula priori significet primum illum generis humani parentem, nomine Adamum, et in altera, per allusionem et similitudinem cum illo priori, salutis generis humani auctorem, qui vocatur Christus. Etenim de hoc posteriori (ἐσχάτῳ ἢ δευτέρῳ) ἀδάμ satis iam loquuti sumus in prima sectione Programmatiss nostri; et, nili prorsus fallimur, satis etiam ibi demonstrauiamus, Christum hic nullo modo posse intelligi. Atqui vero, si in disiuncta hac enunciatione cessat hic alter Adamus, nempe Christus; cessat etiam in eadem Adamus ille prior, nempe indiuiduum illud seu persona illa auctoris generis humani nomine Adamus. Quamuis enim in contextu orationis Paulinae, ut saepe iam diximus, sermo sit de creatione cuiusdam hominis (ἀδάμ) primi, nec non argumentum pro veritate existentiae et corporis ψυχῆς et corporis πνευματικῆς omnino repetatur ex illa ratione, qua Deus in historia Moysis dicitur formasse hominem; attamen vocabulum ἀδάμ in hac allegatione, seu in hoc sermone Paulino, non est nomen *proprium* illius hominis primi iamiam creati et Adami nomine proprio vocati; sed est nomen *appellativum* hominis tunc adhuc *creandi* ("ἐγχευόμενος", i. e. ortus est ἀδάμ, es entstand der Mensch,) et significat simpliciter *hominem*. Id quod ex eo etiam intelligitur, quum in sequentibus segmenti nostri versiculis vocabulum hebraicum ἀδάμ permutatur vocabulo graeco ἀνδρώτης: quem enim antea vocauerat Apostolus τὸν πρῶτον ἀδάμ, eundem vocat postea τὸν πρῶτον ἀνδρώτην; et qui antea est ὁ ἐσχάτος ἀδάμ, vocatur postea ὁ δευτέρος ἀνδρώτης.

Hisce tandem omnibus in unum collatis, videamus nunc quid inde conficiatur. Nempe hoc vult Apostolus (*) et in praecedentibus et in sequentibus versiculis, ut probet, doctrinam de resurrectione mortuorum non modo non esse incredibilem, sed veritatem eius posse potius ex variis argu-

(*) Cfr. Progr. I. p. 9. seq. ubi iam plura de hoc consilio Apostoli, nec non de serie orationis et ratione probandi quam ille sequitur, dicta reperiuntur.

argumentis colligi, ipsamque resurrectionem utique sperari. Argum-
tatur autem, (utimur verbis nostris ex Progr. I.) vers. 35—43. fere sic:
pari ratione quemadmodum auctor naturae in prima iamiam rerum
omnium creatione in grano et semine tritici, aut alterius cuiusdam speciei
grano seu semine, plantam exinde oriundam voluerit esse inclusam; sic
facile potuerit etiam in corpore *ψυχικῷ* hominis creati includere corpus
πνευματικόν exinde oriundum. His dictis transit Apostolus initio seg-
menti nostri, vers. 44, per sententiam illam "*ἐστὶ σῶμα ψυχικόν, καὶ
ἐστὶ σῶμα πνευματικόν*", ad argumentum novum e bibliis, veruntamen
ita, ut rationem probandi inceptam, de concreato corpore *πνευμα-
τικῷ* cum corpore *ψυχικῷ*, re ipsa continuet. Nimirum contendit
in sequentibus, eandem rem prope non aliter, quam in grano et semine
plantarum, se habere etiam in ipso homine: nam esse etiam in hoc sicuti
in illo *σῶμα ψυχικόν* atque *σῶμα πνευματικόν*, et id quidem ipsa
historia creationis teste; sic enim ibi scriptum legi: "factum esse prio-
rem hominem animantem vivum, posteriorem hominem spiritum vivi-
ficum". Haec citata ab Apostolo verba ex Mose si confers, Lector
benevole, cum narratione creationis hominis ipsa quemadmodum apud
Mosen legitur, et ad quam prouocat Paulus; profecto haud difficile est,
intelligere, quis iste sit Pauli nostri *ὁ πρῶτος* atque *ὁ ἑσχατος ἄδამ*
secundum Mosen. Nempe Pauli *ὁ πρῶτος ἄδამ* qui *ἐγένετο εἰς
ψυχὴν ζῶσαν*, aperte idem est ac ille apud Mosen *ἄνθρωπος*, *ὃν
ἐπλασεν ὁ Θεός, χουὶ ἀπο τῆς γῆς*, et qui, postquam Deus *ἐνεφύ-
σησεν εἰς τὸ πρῶτοπον αὐτοῦ πνοὴν ζῆς*, factus est *εἰς ψυχὴν ζῶσαν*:
porro autem, qui apud Paulum est *ὁ ἑσχατος* s. *δεύτερος ἄδამ*,
aperte idem ille est, quem vocat et describit Moses tamquam illam
πνοὴν ζῆς quam *ἐνεφύσησεν ὁ Θεός εἰς πρῶτοπον* prioris illius *ἄδამ*,
quem finxerat antea Deus *χουὶ ἀπο τῆς γῆς*. Atque, si adeo conten-
dere velis, (quod tamen ex criticis rationibus, Progr. I. p. 7. seq. alla-
tis, vix timendum videtur,) lectionem supra a nobis reiectam "*ὁ κυριος
ἐξ ἔραν*" retineri oportere; hanc ipsam tibi dare et concedere posse-
mus. Quis enim alius esset hic *κυριος ἐξ ἔραν*, quam ille *ἄνθρωπος*

ἐξ ἔρανος, illa πνοή ζωῆς quam ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς εἰς πρωτο-
 πον τῶν ἀνθρώπων s. machinae ex pulvere terrae formatae, ille spiri-
 tus (*) viuificus (πνεῦμα quod ζωοποιεῖ), qui non ἐξ γῆς, sed potius
 ἀνωθεν, ἐξ ἔρανος, e coelo, a Deo ipso, spiritus e spiritu, originem
 suam trahit, et hominem terrestrem seu machinam e pulvere terrae for-
 matam, viuificat, regit, dominat. Hic homo (πνεῦμα quod ζωοποιεῖ,
 spiritus vitam largiens) ἐγένετο ἐσχάτος ἀδάμ; nam, ad Moysi nar-
 rationem, ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς τὴν πνοὴν tum demum εἰς πρωτοπὸν
 hominis iamiam e pulvere terrae formati, qui terreus igitur homo prior
 (πρῶτος) adfuit, et erat iam formatus. Sic etiam sermonis Paulini
 proxime sequentis ordo procedit facilis, qui ita pergit: "ἀλλ' ὁ πρῶτον
 τὸ πνευματικὸν (σῶμα)", h. e. non autem spirituale illud corpus τῆς
 πνοῆς primum fuit quod existere incepit, siquidem Deus inspirauit τὴν
 πνοὴν tum demum, quum iam formauisset τὸ ψυχικὸν (σῶμα): "ἀλλὰ
 τὸ ψυχικὸν, ἐπεὶ τὸ πνευματικὸν (σῶμα)"; h. e. sed animale cor-
 pus (machina hominis terrea,) primum fuit quod existere incepit, de-
 inde vero spirituale corpus τῆς πνοῆς incepit demum existere, quum Deus
 inspirauerit illud πνευματικὸν in machinam hominis terrei iam existentem.
 "Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος, ἐκ γῆς χοῖκος", h. e. machina illa terrestris,
 primum formata, terrena est e terra; "ὁ δεύτερος ἀνθρώπος, ἐξ ἔρα-
 νος (**), h. e. spiritus autem s. substantia illa spiritualis, non e terra sed
 de coelo originem suam habet," — Hac itaque ratione, hisque φιλο-
 σοφῶ-

(*) Misere fatigantur interpretes vario conatu vocem ζωοποιεῖν explicandi de
 Christo. Haud mirum! nam Paulus certe hoc loco de Christo ne co-
 gitauit quidem.

(**) Aut, si manis, legas etiam "ὁ πρῶτος ἐξ ἔρανος". In re ipsa nihil vel hæc
 vel illa lectione mutatur.

σοφισμένοις ἢ ἀλλεγοριζμένοις Apostolus probavit id, quod per formulam "οὕτω καὶ γεγραπται" ex historia creationis Mosaica probandum sibi sumserat, nempe: etiam in homine ἐστὶ σῶμα ψυχικόν, καὶ ἐστὶ σῶμα πνευματικόν simili quadam ratione, ut in grano et semine (ἐν σῶματι ψυχικῷ) tritici, flamen quoddam invisibile (σῶμα πνευματικόν) plantae exinde oriundae: num "ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄδამ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος ἄδამ εἰς πνεῦμα ζωοποιόν" h. e. facta est primo machina terrestri hominis, quae vitam animalem tum demum accepit, quum factus et inspiratus esset spiritus, qui vitam largiatur priori.

Verum hoc vnum forsitan tibi adhuc obstare videbitur, ut, si hanc sequeris interpretationem, timendum tibi esset, ne concedere te oporteret, quod Paulus hunc ἔσχατον ἄδამ, hoc πνεῦμα ἐξ ἔραν, priori ἄδამ ψυχικῷ ἢ χοικῷ a Deo inspiratum, non prorsus liberum ab omni compositione et materia credidisset, si cum flamine grani siue seminis alicuius, quod, putrefacto corpore crasso, in nouam plantam pullulet, comparare voluerit; quum tamen satis constet, quod anima rationalis hominum sit spiritus simplex atque ens ab omni materia purum ac secretum. e. s. p. At vero tu admodum confundis δόγματα Philosophorum (*) nostri aevi de natura spiritus ἢ animae rationalis hominis, cum iis, quae placere hominibus antiquiorum temporum. Πνεῦμα, ΠΝ, spiritus, his omnibus in genere est, quidquid oculis sentiri non potest, et quod liberum quidem est a materia firma et crassa, non autem ab omni, etiam subtilissima; atque πνεῦμα hominis in specie, ipsis est primum vitae

(*) Tametsi ne hi quidem ipsi inter se consentiant omnes; nam nostro etiam aevo e. g. Hobbesium (Leuiathan. append. c. III, p. 360.) it. Priestleyum, alios, legimus ipsum adeo Deum subtilissima quadam materia vestire.

vitae (nam distinguunt $\psi\alpha\chi\eta$, $\psi\upsilon\chi\eta\eta$, animam, a spiritu,) principium, cuius vi corpus externum animetur, moveatur, concitetur, (Paulo nostro, $\pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha$ quod $\zeta\omega\sigma\pi\omicron\iota\epsilon\iota$,) quod vero, etsi inuisibile sit et in sensus non cadat, haud tamen omnino purum et ab omni subtiliori materia liberum euadat. Talis ergo spiritus ab Apostolo in loco nostro facile in rem suam comparari poterat cum inuisibili flamine grani seu seminis; et de tali spiritu etiam apte dici poterat, quod in resurrectione mortuorum nouus homo, seu planta noua ex semine, processurus sit.

Caeterum, per se nunc plana sunt et perspicua quae adhuc sequuntur in segmento a nobis, ut speramus, satis explicato, et in quibus concludit Apostolus argumentationem suam hisce verbis: "Ὁς οὖν ὁ χοῖκος, τοῖς τοῖς καὶ οἱ χοῖκοι καὶ οὖν ὁ ἐπὶ τῶν ἐπὶ τῶν καὶ ὡς ἐφορεσαμεν τὴν εἰκόνα τῶν χοῖκων, φορεσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τῶν ἐπὶ τῶν. Τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεῶν κληρονομησαὶ ἐν δυνάμει, ἐνδεὴς ἢ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.